Przedpłata wraz z przesełką pocztową wynosi 5 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy placu Maryackim l. 9.

Pismo tygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych

wychodzi co **Poniedziałek** w objętości pół arkusza.

Nr. 25. **Poniedziałek**, dnia 25. Czerwca 1877. **IV. rocznik.**

O kredycie rolniczym w Galicyi

napisał

Dr. Tadeusz Skałkowski.

(Ciąg dalszy).

W banku włościańskim zaś suma udzielonych pożyczek wynosiła w pierwszym i drugim roku istnienia przeszło 1,400.000 zł. rocznie, w r. 1872. doszła sumy 2,389.500 złr., następnie spadła w r. 1873. na 1,848.000 w r. 1874. zniżyła się do 1,215.000 złr. w r. 1875. wynosiła tylko 921.250 złr. a w r. 1876. podniosła się do 1,031.350 złr.

Jeszcze wyraźniej przedstawia się stopniowe zmniejszenie operacyj banku włościańskiego, jeżeli przeglądniemy statystyczne wykazy, dołączane do corocznych sprawozdań banku, w których z porównania między kwotą pożyczek udzielonych a spłaconych w każdym powiecie, okazuje się przybytek lub ubytek stanu pożyczek.

W r. 1873. tylko w dwóch powiatach okazał się ubytek stanu pożyczek w łącznej sumie tylko 2.933 złr.

W r. 1874. widzimy ubytek stanu pożyczek już w 14 powiatach w łącznej sumie 46.498 złr.

W r. 1875. ubytek ten znajdujemy już w 35 powiatach w łącznej sumie 200.738 złr.

W r. 1876. ubytek wynosił w 32 powiatach łączną sumę 121.095 złr.

Widzimy zaś iż działalność banku włościańskiego zmniejsza się szczególniej w tych powiatach, gdzie udzielają ludowi kredytu inne instytucye, a mianowicie towarzystwa zaliczkowe.

Wedle statystycznego wykazu, zamieszczonego w sprawozdaniu Banku włościańskiego za rok 1875. rozdano w przeciągu roku 1875:

w pow. rzeszowskim	3	pożyczki	w łączn. sumie	550	zł.
„ krośnieńskim	4	„	„ „	1.200	„
„ tarnowskim	4	„	„ „	1.100	„
„ tłumackim	7	„	„ „	800	„
„ brzeskim	8	„	„ „	1.700	„
„ dąbrowskim	11	„	„ „	2.950	„
„ łańcuckim	7	„	„ „	2.200	„

W przeciągu roku 1876. rozdano:

w powiecie brzeskim	9	pożyczek	w sumie	2.700	złr.
„ dąbrowskim	6	„	„	1.050	„
„ jarosławskim	9	„	„	1.550	„
„ mościskim	14	„	„	2.150	„
„ tarnowskim	10	„	„	1.350	„

Widzimy więc, że w tych powiatach działalność banku właściańskiego do bardzo szczupłych rozmiarów ograniczoną została.

Porównując zaś działalność banku włościańskiego w całym kraju w przeciągu roku 1875. z działalnością w latach poprzednich okazuje się iż udzielono pożyczek:

w roku	Ilość powiatów, w których rozdano — mniej niż 10	od 10 do 20	od 20 do 50	od 50 do 100	od 100 do 150	od 150 do 200	od 200 do 250	więcej jak 250	Ogółem rozdano
	p o ż y c z e k								
1873	1	1	12	36	12	3	5	4	7404
1874	—	8	24	31	7	2	1	1	4815
1875	15	17	25	11	5	1	—	—	2662
1876	12	11	23	17	7	4	—	—	3850

w roku	Ilość powiatów, w których rozdano — mniej niż 5.000	od 5.00 do 10.000	od 10.000 do 20 000	od 20.000 do 30.000	od 30.000 do 40.000	od 40.000 do 50.000	więcej jak 50.000
	złotych wal. austr.						
1873	6	10	28	15	7	5	3
1874	11	18	30	8	5	1	1
1875	34	15	13	4	3	2	1
1876	23	21	20	7	1	1	1

Okazuje się przeto, iż w roku 1875. było już 34 takich powiatów, w których mniej niż 5.000. złr. rozdzielano pożyczek, a z pomiędzy tej liczby były 4 powiaty, w których suma rozdzielonych pożyczek nie dochodziła 1.000 złr., 10 powiatów, w których suma po-

życzek przewyższała kwotę 1.000 lecz nie dochodziła 2.000 złr. W r. 1876 było 7 powiatów, w których suma rozdzielonych pożyczek nie dochodziła 1.000 złr., a 8 powiatów, gdzie od 1.000 do 2.000 złr. rozdano.

Stan pożyczek podniósł się

w przeciągu roku	1873	o sumę	1,323.369 złr.	52 ct.
„ „	1874	„	696.145 „	71 „
„ „	1875	„	282.770 „	53 „
„ „	1876	„	344.807 „	— „

Przybytek więc stanu pożyczek w r. 1875. nie wynosił nawet czwartej części sumy przybytku w r. 1873.

III.

W miarę jak rozpowszechniało się w kraju przekonanie, że kredyt bankowy, przy dzisiejszym stanie rozwoju umysłowego włościan, niepomyślnie wpływa na majątkowe ich stosunki, — zaczęły stowarzyszenia zaliczkowe działalność swoją rozszerzać także na lud wiejski, a zachęcone pomyślnymi rezultatami coraz śmielej w tym kierunku postępują.

Wiadomo, że inicyatywa do zawiązywania tych stowarzyszeń wyszła od Krakowskiego Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń, które każdemu nowo utworzonemu stowarzyszeniu udziela kredyt na 6% pod nader dogodnymi warunkami spłaty w przeciągu $3\frac{1}{2}$ lat.

Ważną przeszkodą rozwoju tych instytucyj był brak ustawy, normującej stosunki prawne stowarzyszonych. Przeszkoda ta usuniętą została przez wejście w życie ustawy z dnia 9. zwietnia 1873. r. i odtąd też widzimy znacznie żywszy ruch na tem polu, a rezultaty do dziś osiągnięte są wielce pomyślne.

Z końcem r. 1874. było tow. zal. 54. nadesłało wykazy 35. liczba członków 13.496, suma udziałów 708.046 złr. funduszów rezerwowych 41.587 złr. kapitałów obcych 1,184.001 złr.

Z końcem r. 1875. było towarzystw 71. nadesłało wykazy 61. — liczba członków 21.023 (nie licząc Towarzystwa kred. miejskiego), suma udziałów 1,155.282 złr. funduszów rezerwowych 86.473 złr. kapitałów obcych 2,472.161 złr.

Suma pożyczek udzielonych przez stowarzyszenia zaliczkowe, które nadesłały wykazy, wynosiła w ciągu r. 1874. 2,600.000 złr., a w ciągu r. 1875. 7,071.385 złr.

Wprawdzie w sumach tych jest znaczna ilość pożyczek wekslowych trzechmiesięcznych i pożyczek prolongowanych, — lecz niemniej przeto sumy te wykazują znakomity rozmiar operacyj stowarzyszeń, i nader szybki ich rozwój. Okazuje się to mianowicie przez porównanie stowarzyszeń w naszym kraju ze stowarzyszeniami W. Ks. Poznańskiem i Prusiech zachodnich, gdzie jak wiadomo, ruch ten daleko wcześniej się rozpoczął, a ustawa o stowarzyszeniach istnieje od r. 1868.

Wedle sprawozdania patrona wielkopolskich spółek zarobkowych za rok 1875. istniało w ziemiach pod rządem pruskim zostających 86 polskich stowarzyszeń zaliczkowych, z których 50 nadesłało patronowi sprawozdania ze swoich czynności.

Te 50 stowarzyszeń liczyły z końcem 1875 roku 10.479 członków, suma udziałów wynosiła 816.762 marek, fundusze rezerwowe wynosiły 111.115 marek — a kapitały obce 3,701.305 marek.

Stowarzyszenia nasze miały przeto trzykroć większą ilość członków, posiadały przeszło dwakroć większy kapitał własny, i znacznie większe kapitały obce, a stosunek funduszów obcych do własnych był jak 1.99:1 Wielkopolsce zaś jak 3.6:1.

Znakomity rozwój stowarzyszeń zaliczkowych jeszcze lepiej się uwydatni, jeżeli przyglądniemy się poszczególnym towarzystwom i porównamy cyfry ich sprawozdań rachunkowych z ostatnich trzech lat:

Firma i siedziba Towarzystwa	z końcem roku	liczyło członków	udziałów wpłaconych	fundusz rezerwowy	Stan pożyczek rozdanych
			złotych walutą austryacką		
Towarzystwo zaliczkowe w Dąbrowie	1874	506	8.072	1.433	65.780
	1875	675	14.179	—	97.580
	1876	—	20.201	4.396	110.471
Towarzystwo zaliczkowe w Gorlicach	1874	591	20.497	830	69.347
	1875	694	37.270	2.150	127.465
	1876	951	57.166	3.259	178 335
Towarzystwo zaliczkowe rolne w Przemyślu	1875	—	12.360	263	58.473
	1876	—	15.779	650	102.403
	—	—	—	—	—
Towarzystwo zaliczkowe i przemysłowe w Samborze	1874	162	8.180	166	39.372
	1875	219	14.340	792	82.733
	1876	241	25.922	1.546	94.896
Bank zaliczkowy w Stanisławowie	1874	326	28.531	807	87.389
	1875	445	51.296	1.537	169.418
	1076	586	75.189	2.790	227.569
Towarzystwo zaliczkowe „Wiara“ w Tyśmienicy	1874	363	6.269	264	32.829
	1875	482	10.870	920	49.039
	1876	615	18.995	1.571	61.695

Lecz dotychczasowy rozwój stowarzyszeń naszych, jakkolwiek bardzo pomyślny, zwłaszcza jeżeli uwzględnimy nader trudne stosunki, w jakich ten rozwój się odbywa,— dalekim jest jeszcze od tego stanu do którego doszły

stowarzyszenia zaliczkowe w sąsiednich krajach Przedlitawii, nie mówiąc już o stowarzyszeniach w Niemczech.

Jak świadczy sprawozdanie patrona związku austryackich stowarzyszeń p. Zillera, już w roku 1873.—a zatem w chwili gdy dopiero weszła w życie ustawa o stowarzyszeniach zarobkowych, istniało w Przedlitawii 1.111 towarzystw zaliczkowych, a mianowicie w samych Czechach 463, w Morawii 311.

Z pomiędzy tych towarzystw 175 nadesłało panu Zillerowi żądane wykazy. Liczba członków w tych towarzystwach wynosiła 68.358. — Towarzystwa te posiadały w udziałach . . . . 6.527.458 złr.
w funduszu rezerwowym . . . . 670.617 „
we wkładkach oszczędności . . . . . . 21.830.693 „
pożyczyły od innych zakładów . . . . 1.219.921 „
suma obrotowych funduszów wynosiła 31,214.449 złr.
a suma kredytu udzielonego przez towarzystwa członkom swoim w ciągu roku wynosi 65,685.913 złr.

Szczególniej potężne są towarzystwa czeskie, (nie niemieckie) których 14 nadesłało p. Zillerowi wykazy.

Te 14 stowarzyszeń posiadały:
w udziałach . . . . 401.653 złr.
w fund. rezer. . . . . 187.955 „
we wkładkach oszczędności . . . . 5,699.433 „
pożyczyły od innych zakładów . . . . „ . 124.789 „

Suma udzielonych przez te stowarzyszenia pożyczek w ciągu roku wynosi 10,151.696 złr. — z czego przeszło 6 milionów na weksle, a przeszło 2 milony na pożyczki hipoteczne przypada.

Widzimy przeto, że działalność towarzystw zaliczkowych w naszym kraju ma przed sobą niezmierne pole, zwłaszcza jeżeli zważymy, że kasy oszczędności są w kraju naszym bardzo nieliczne, a zakładanie tych instytucyj w ostatnich latach ustało.

Towarzystwa zaliczkowe mogą i powinne brak ten zastąpić, a gromadząc wkładki oszczędności przyczynią się znakomicie do podniesienia dobrobytu kraju.

Porównując Galicyę z sąsiednimi krajami Przedlitawii widzimy że z końcem 1875 r. było w Czechach 73 kas oszczędności tak iż przypada jedna kasa na 12 mil kwadr. a 72.000 mieszkańców; w Morawii 33 kas oszczędności, tak iż przypada jedna kasa na 12 mil kwadr. a 62.000 mieszkańców; w Szląsku 13 kas oszczędności, tak iż przypada jedna kasa na 12 mil kwadr. a 42.000 mieszkańców; w Galicyi 12 kas oszczędności, tak iż przypada jedna kasa na 118 mil kwadr. a 49.200 mieszkańców.

W porównaniu więc z Czechami mamy ze względu na przestrzeń dziesięć razy mniej kas oszczędności. Obok tego było w r. 1873. w Czechach 463 towarzystw zaliczkowych, u nas zaś tylko 27.

W przeciągu trzech lat powstało u nas 54 towarzystw zaliczkowych, a tylko dwie kasy oszczędności. Towarzystwa zaliczkowe gromadzą też już dziś znaczne wkładki oszczędności, a w miarę wzrastającego zaufania coraz większe kapitały w ten sposób będą im powierzane. Już dziś posiadają niektóre towarzystwa tyle wkładek oszczędności, że prawie zupełnie nie potrzebują zaciągać pożyczek w innych zakładach finansowych.

Przechodząc do odpowiedzi na pytanie, czyli spółki kredytowe zdolne są uczynić zadość potrzebom kredytu rolniczego, konstatujemy przedewszystkiem fakt, że już dziś towarzystwa zaliczkowe w kraju naszym oddają znakomite usługi rolnikom w ogóle w szczególności zaś włościanom.

Wedle statystyki członków, zestawionej na podstawie wykazów nadesłanych przez 32 stowarzyszeń, było w roku 1875. na 10.681 członków 4.742 włościan, a 331 właściciel większych posiadłości.

Już dziś przeto znaczna ilość rolników, a w szczególności włościan, korzysta z kredytu w Towarzystwach zaliczkowych, a niektóre stowarzyszenia jak w Dąbrowie, Przemyślu — wzięły sobie za wyłączne zadanie udzielać kredytu włościanom.

Rezultat dotychczasowych czynności stowarzyszeń w obec włościan jest nader zadawalniający; towarzystwa bowiem ściśle badają, o ile włościanin potrzebuje kredytu. i w jaki sposób zamierza użyć takowy, słowem postępowanie stowarzyszeń względem włościan jest podobne do postępowania ojca z marnotrawnym lub małoletnim synem, jak trafnie wyraziła się dyrekcya Towarzystwa zal. w Dąbrowie.

Kontrola nad dłużnikami stowarzyszeń jest wykonywana w pierwszym rzędzie przez poręczycieli, którzy gwarantując za spłatę długu, we własnym interesie muszą czuwać nad postępowaniem dłużnika, — w drugim rzędzie zaś przez osoby, które Towarzystwo do tej czynności zaprasza, starając się aby w każdej parafii była osobistość, na której opinii o dłużniku polegać można.

Towarzystwa zaliczkowe podejmują się także spłacenia długów lichwiarskich, zaciągniętych przez włościan, jeżeli ratunek jest jeszcze możebnym. W takim razie przestrzeganą jest zasada udzielać pożyczki zadłużonym w takiej wysokości, aby ich całkowicie wydobyć z rąk lichwiarzy, a gdzie nie ma ratunku — wcale nie udziela się pożyczki.

Przeznaczonych na ten cel pieniędzy nie wydaje się włościaninowi, lecz zwołuje się wierzycieli — lichwiarzy, z którymi Dyrekcya w imieniu włościanina zawiera ugodę, a przy tem można uzyskać opust po kilkanaście a nawet kilkadziesiąt złotych od każdej setki pretensyj lichwiarskich.

Ten sposób postępowania z włościanami jest możliwym tylko w instytucyach, utworzonych nie dla zysku założycieli lecz wyłącznie dla pożytku ogólnego, a zostających pod zarządem i kontrolą obywateli, za-

szczyconych powszechnem zaufaniem. Na tem polega ogromna wyższość stowarzyszeń zaliczkowych w porównaniu z wszelką instytucyą bankową.

Nie ulega więc żadnej wątpliwości, że co do postępowania przy udzielaniu pożyczek i zachowania wszelkich ostrożności w tym celu, aby pożyczka zaciągnięta przez włościanina została dobrze użytą — najwłaściwszemi są towarzystwa zaliczkowe.

Zachodzi jednak pytanie, czyli kredyt, którego towarzystwa zaliczkowe mogą udzielać, jest odpowiednim dla włościan co się tycze:

1. stopy procentowej
2. sposobu i terminu spłaty
3. wysokości kwot pożyczanych.

Ad 1. Stopa procentu pobieranego przez Towarzystwa zaliczkowe wynosi w pierwszych latach istnienia Towarzystw zwykle 12% — następnie, w miarę pomnożenia funduszów towarzystwa, zniża się na 10% i 9% a pewnem jest że będzie zniżoną stopniowo na 8%. Tow. zal. w Cieszynie już dziś pożycza na 8%, a lwowskie Tow. zal. zamierza od 1. lipca rb. również stopę procentową od pożyczek zniżyć na 8%. — Zauważyć wypada, że otwarcie taniego kredytu dla Towarzystw zal. w zakładach finansowych, i lokacya funduszów publicznych w tych towarzystwach na procent umiarkowany, najskuteczniej zdoła się przyczynić do zniżenia stopy procentowej pożyczek, przez Towarzystwa udzielanych.

Ad 2. & 3. Towarzystwa zal. udzielają włościanom kredytu w kwotach bardzo rozmaitych, od 20—30 —50 złr. do 100—200—300 złr. każdy włościanin może otrzymać kwotę ściśle zastosowaną do jego potrzeb, podczas gdy w banku włościańskim najmniejsza kwota pożyczkowa wynosi 100 złr. nominalnie.

Spłata odbywa się w ratach, zastosowanych do miejscowych warunków. Gdzie włościanin na sposobność częstego choć drobnego zarobku, mianowicie w pobliżu większych miast. ustanawia Towarzystwo raty tygodniowe lub miesięczne. Gdzie nie ma tej sposobności — spłata odbywa się w ratach kwartalnych lub półrocznych.

Pożyczki bywają udzielane zwykle na rok — mniej często na dwa lata lub na czas dłuższy. Lecz w praktyce okazuje się, że włościanin nie może pożyczki znaczniejszej spłacić w ciągu jednego roku, zwykle żąda prolongaty, po dokonanej częściowej spłacie.

Zachodzi przeto pytanie, czy towarzystwo może udzielać kredytu na dłuższy przeciąg czasu nie narażając się na niewypłacalność w takim razie, gdyby znaczniejsze fundusze zostały wypowiedziane Towarzystwu.

Fundusze obrotowe Towarzystw zalicz. składają się:
a. z udziałów i funduszu rezerwowego,
b. z wkładek oszczędności,
c. z kredytu udzielonego przez inne zakłady finansowe.

Co się tycze udziałów — takowe są wedle statutów płatne od 6 do do 18 miesięcy po wypowiedzeniu.

Termina wypowiedzenia wkładek oszczędności są rozmaite, zastosowane do zasobów, jakiemi Towarzystwa rozporządzają. *(C. d. n.)*

Ruch Stowarzyszeń.

Wsprawie centralnej instytucyi kredytowej dla Towarzystw zarobkowych i gospodarczych, nadchodzą odpowiedzi bardzo powoli. *Zwracamy uwagę Towarzystw do Związku należących, że sejm będzie prawdopodobnie z końcem lipca zwołany, że zatem potrzeba przyspieszyć odpowiedzi, jeżeli w tym terminie sprawa ma być załatwioną.* Rada nadzorcza lwowskiego Towarzystwa zaliczkowego wybrała osobną w tej sprawie komisyą, która prawie zupełnie zgodnie z wnioskiem Dyrekcyi oświadczyła się w zasadzie za formą udziałową, a na teraz za oparciem centralnej instytucyi o jedno z większych Towarzystw zaliczkowych, a mianowicie Tow. lwowskie, około którego miałoby się ugrupować żyrowe koło Towarzystw. Rada nadzorcza nie miała jeszcze sposobności powzięcia uchwały w tym przedmiocie — co jednak będzie mogło prawdopodobnie w przyszłym tygodniu nastąpić, a o rezultacie nie omieszkamy czytelnikom donieść.

Cieszyn. Towarzystwo oszczędności i zaliczek w Cieszynie, nadesłało nam zamknięcie rachunków za rok 1876. W tym trzecim roku istnienia, Towarzystwo to bardzo pomyślnie się rozwinęło. Udziały wzrosły w porównaniu z rokiem poprzednim blisko o 3.500 złr. — wkładki oszczędności o 32.000 złr.—stan pożyczek z końcem r. o 22.000 złr. suma pożyczek w ciągu roku udzielonych o 27.000 złr. — ogólny ruch kasowy o 150.000 złr. — Bilans za rok 1876. jest następujący: A) stan czynny, gotówka 5.153 złr. 61 ct.; pożyczki wekslowe 94,086 złr. 91 ct.; pożyczki w rachunku bieżącym 17.467 złr. 75 ct.; lokacya zbywającej gotówki 4.000 złr.; fundusz rezerwowy 812 złr. 9 ct.; zaległe procenta 557 złr. 9 ct. procenta naprzód zapłacone 103 złr. 94 ct.; koszta urządzenia 898 złr. 9 ct.; inne 6 złr. 20 ct. razem 123.085 złr. 68 ct. — B) stan bierny: udziały 9.912 złr. 13 ct.; wkładki oszczędności 90.627 złr. 31 ct.; pożyczki wekslowe 17.500 złr.; procenta naprzód pobrane 3.248 złr. 75 ct.; fundusz rezerwowy 812 złr. 9 ct.; czysty zysk 985 złr. 40 ct.; razem 123.085 złr. 68 ct.—Zysk ten rozdziela się jak następuje: 5% do funduszu rezerwowego 51 złr. 60 ct.; 7% dywidendy od udziałów 539 złr. 42 ct.; tantyema dla dyrekcyi głównej 300 złr.; dla dyr. filii jabłonkowskiej 60 zł.; dodatkowo na fundusz rezerwowy 34 złr. 38 ct.

Wydawca i odpowiedialny redaktor: **Tadeusz Romanowicz.** Z I. Związkowej Drukarni we Lwowie, Hotel Żorża.